

EU/EØS-debatt

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

12. MAI 2020

Det vises til utenriksminister Ine Eriksen Søreides [redegjørelse om viktige EU/EØS-saker](#) 5. mai og debatten som vil finne sted 12. mai. Som forberedelse til debatten har Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) utarbeidet bakgrunnsinformasjon om noen av sakene som ble dekket i redegjørelsen og andre aktuelle EU/EØS-saker. Redegjørelsen tok denne gangen utgangspunkt i koronapandemien og hva den har betydd og betyr for samarbeidet med EU og i EØS. Dette reflekterer også det vi som faggruppe har valgt å fokusere på i denne informasjonspakken: diskusjonene i EU og EØS om gjenåpning og gjenreising av økonomien, hvordan pandemien nå påvirker diskusjonene rundt EUs migrasjons- og asylpolitikk, EUs grønne og digitale skifte, EUs industripolitiske strategi, og forholdet til store globale aktører som Kina. Vi dekker også siste utvikling i forhandlingene med Storbritannia, og kort andre aktuelle EØS-saker.

Overordnede og horisontale EU/EØS-spørsmål:

- [Diskusjon om gjenåpning og gjenreising etter koronapandemien](#)
- [Migrasjons- og asylpolitikk](#)
- [EUs industripolitiske strategi](#)
- [Globale utfordringer for EU](#)
- [Brexit og det fremtidige forholdet til Storbritannia](#)
- [Andre aktuelle EØS-saker og regjeringens arbeidsprogram](#)

Diskusjon om gjenåpning og gjenreising etter koronapandemien

Mange europeiske land har tatt skritt i retning av å heve smitteverntiltakene som er innført. Hvordan og hvor raskt dette skal skje skaper debatt. Utenriksministeren sa i redegjørelsen 5. mai at Norge støtter EUs nylig fremlagte veikart om et felles rammeverk for å fase ut tiltak.

Det er også debatt om hvordan den økonomiske gjenreisningen skal skje. «*Arbeidet med å få fart i økonomien igjen starter etter hvert som smitteverntiltakene heves. Samarbeidet med EU står sentralt når vi setter i gang tiltak for å fremme bærekraftig økonomisk aktivitet og vekst i årene som kommer*». Det sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide i sin redegjørelse 5. mai.

Samtlige EU- og EØS-land har innført smitteverntiltak, men tiltakene varierer både i omfang og karakter. De fleste land har innført restriksjoner ved innreise og fjorten dagers karantene både for egne og utenlandske borgere som returnerer fra andre land. EU har dessuten innført et innreiseforbud fra land utenfor EU, Schengen-området og Storbritannia. Ikke minst europeisk turistnæring tar nå til orde for å åpne grenser igjen for dermed å redde så mye som mulig av den viktige sommersesongen. For land som Hellas og Spania utgjør turisme en vesentlig del av inntektsgrunnlaget og en rask gjenåpning er derfor viktig. Utenriksminister Eriksen Søreide sa 5. mai at «*Vi er helt avhengige av at våre viktigste eksportmarkeder åpnes igjen ved at etterspørselen tar seg opp igjen. Vi må erkjenne at det vil skje til ulik tid i ulike land*».

[EUObserver skrev 6. mai](#) at European Citizen Action Service – en Brusselbasert ikke-statlig organisasjon som fremmer EU-borgernes rettigheter – har tatt til orde for en felles europeisk tilnærming ved gjenåpning av grensene. Organisasjonen viser bl.a. til at det er viktig for at innbyggerne skal kunne forholde seg til reglene. Det er også viktig at reglene håndheves likt uavhengig av om reisen skjer med privatbil eller kollektivt. Frankrike har gjort det klart at regelen om karantene ikke vil gjelde for franske borgere eller borgere fra EU, Schengen og Storbritannia etter 11. mai. Tyske myndigheter har forlenget advarselen mot ikke-nødvendige reiser fram til midten av juni. Tyskland har også forlenget innreiseforbudet og koronarelatert grensesjekk for en rekke naboland fram til 15. mai. Luxembourg ba 4. mai Tyskland om å fjerne kontrollen på grensene fra Luxembourg og viste til smittesituasjonen i landet.

EUObserver skriver at flere land, både innenfor og utenfor EU, har tatt initiativ til en allianse for gjensidig gjenåpning av grensene. Dette omfatter bl.a. Australia, Danmark, Hellas, Israel og New Zealand. Europakommisjonen har varslet at den vil legge fram et veikart for turistnæringen 13. mai. Dette vil blant annet omfatte vurderinger av ikke-nødvendige reiser, interne grenser, retningslinjer for overnattingssteder og persontransport, men også spørsmål knyttet til forbrukerrettigheter. En del land har tatt til orde for at flyselskap må få unntak fra EUs regler om å refundere flybilletter og heller gis mulighet til å gi verdikuponger som kan innløses i flybilletter senere. Kommisjonens utøvende visepresident med ansvar for den digitale agenda, Margrethe Vestager, er uenig i dette. På et møte i Europaparlamentets indre markedskomiteé ([IMCO](#)) 4. mai sa hun at mange som har kjøpt flybilletter, har fått dårligere råd på grunn av krisen. De trenger derfor penger og ikke tilgodelapper.

Smittesporingsapper

[EUs telekommministre framhevet smittesporingsapper](#) som et viktig verktøy for å kunne gjenåpne europeiske grenser på et møte 5. mai. I formannskapetets oppsummering er det lagt vekt på behovet for en felles europeisk tilnærming til bruk av slike apper og behovet for godt personvern. Det er også viktig at appene samhandler og deler data. Også Margrethe Vestager, tok til orde for dette i [IMCO 4. mai](#) der hun gikk inn for desentralisert lagring av data og understreket behovet for åpenhet om appene. [Apple og Google kunngjorde 5. mai](#) at de ikke vil tillate bruk av GPS-data sammen med sin egen teknologi for smittesporing. Den norske smittevernappen er basert på sentral lagring av data, og bruk av GPS for å innhente lokasjonsdata. [Europakommisjonen la 16. april fram en verktøykasse](#) og retningslinjer for bruk av sporingsapper, jf. også omtale i [Stortingets EU/EØS-nytt 16. april i år](#).

Tiltakspakker og økonomisk gjenreising

Under krisen har det vært uenighet i EU når det gjelder hvordan den økonomiske støtten til de hardest rammede medlemslandene skal utformes. Uenigheten går bl.a. på hvilke vilkår som skal stilles og om støtten skal gis som lån eller ren budsjettstøtte. Nederland har framstått som det landet som ønsker strengest vilkår, men også andre netto bidragsyttere til EUs budsjett, blant annet Finland, Sverige og Østerrike, har langt på vei vært enige med Nederland. Blant annet har disse landene vært opptatt av at kriseordninger må være midlertidige.

Utenriksministeren viste i sin redegjørelse til at medlemslandene er blitt enige om en tiltakspakke på 540 milliarder euro og til at Den europeisk sentralbanken også har iverksatt en tiltakspakke for å sikre medlemslandene tilgang til rimelig kreditt. Sentralbanken har også iverksatt kvantitative lettelsler. [Den tyske konstitusjonsdomstolen](#) sa i en avgjørelse 5. mai at EU-domstolen handlet utenfor sitt mandat da den godkjente Sentralbankens kvantitative lettelsler. Avgjørelsen kan sette tysk deltakelse i fare om ikke Sentralbanken innen tre måneder klarer å godgjøre at tiltakene er proporsjonale. Avgjørelsen reiser ikke bare spørsmål om handlingsrommet til Den europeiske sentralbanken, men også om forholdet mellom EU-domstolen og nasjonale konstitusjonsdomstoler og uavhengigheten til EUs institusjoner. EUs handelskommisær Phil Hogan viste ifølge Politico til at det følger av EU-traktaten at EUs lover har forrang over nasjonale lover.

Europakommisjonen la fram sin [vårprognose for den europeiske økonomien 6. mai](#). Kommisjonen venter en nedgang i BNP i eurosonen på 7,7 prosent i år og at arbeidsledigheten kan øke til 9 prosent. Under finanskrisen i 2009 gikk BNP ned med 4,5 prosent i eurosonen. Samlet for EU ventes en nedgang i BNP på 7,4 prosent og en arbeidsløshet på 9,6 prosent. Kommisjonen anslår en vekst på henholdsvis 6,3 prosent og 6,1 prosent i 2021 for eurosonen og EU-landene, men med variasjoner mellom landene. Kommisjonen venter en nedgang i norsk BNP på 5,5 prosent i 2020 og en vekst på 3 prosent neste år. Den anslår en arbeidsledighet på 7,1 prosent i 2020 og 5,5 prosent i 2021. Kommisjonen understreker at det er stor usikkerhet om prognosene og at effektene kan bli enda verre dersom koronakrisen og de restriktive tiltakene varer lengere enn det nå ser ut til.

Betingelser for statsstøtte?

Det er ventet at Kommisjonen de nærmeste dagene vil legge fram reviderte midlertidige rammer for statsstøtte knyttet til covid-19. Dette er varslet flere ganger, men har vært forsinket. Det har i EU-landene blant annet vært diskusjon om hvilke betingelser som skal knyttes til krisehjelpen som gis nasjonalt. Det gjelder blant annet spørsmålet om det skal [stilles krav om at selskaper som mottar krisehjelp ikke skal kunne betale utbytte](#) til aksjonærer, noe som blant annet er innført i Danmark. Et annet tema har vært problemstillinger knyttet til at rike EU-land, som har mulighet til å «pøse inn» statsstøtte, får et fortrinn i gjenreisningen, og at det vil gi en skjevhet i konkurranseforholdene på det indre marked. Ifølge Financial Times har [Tyskland stått for halvparten av statsstøtten](#) som er godkjent av Kommisjonen under koronakrisen. Kommisjonen har forsvart de midlertidige rammene for statsstøtte med at Tysklands massive bruk av statsstøtte [kan virke som et lokomotiv](#) for EUs økonomi. En tredje diskusjon har vært knyttet til om det skal [stilles klima- og miljøkrav \(«green transition pacts»\)](#) til selskaper som mottar støtte. Det er foreløpig uklart om det vil bli stilt slike krav eller om Kommisjonen kun vil oppfordre landene til å vurdere dette. De rammene som Kommisjonen legger fram, vil også gjelde for EFTA-EØS-landene og bli håndhevet av EFTAs overvåkningsorgan.

Nytt langtidsbudsjett

EU-landene har startet arbeidet med å etablere et gjenoppbyggingsfond for økonomien. Samtidig har Europakommisjonens president, Ursula von der Leyen, sagt at EUs langtidsbudsjett vil være det viktigste verktøyet i den økonomiske gjenreisningen. Den forrige Kommisjonen la fram et forslag til langtidsbudsjett for perioden 2021-2027 i mai 2018 og mange håpet på enighet om det

nye budsjettet under det tyske formannskapet høsten 2020. Kommisjonen har nå varslet et revidert forslag senere i mai, men det er stadig viktig å få et vedtak i løpet av året.

Det er alltid mange ulike hensyn som skal forenes før medlemslandene blir enige om et nytt langtidsbudsjett. Europaparlamentet som må gi samtykke til rammen for budsjettet, har ønsket et større budsjett enn medlemslandene. De har også ønsket at budsjettet i større grad bør tilføres såkalt egne midler ved at for eksempel inntekter fra plastavgift eller salg av klimakvoter går direkte inn i budsjettet. Det har vært ulike syn på dette både i Sverige og Danmark, jf. omtale i [Stortingets EU/EØS-nytt 29. januar 2020](#). Behovet for å finne inntektskilder blir ikke mindre av Storbritannias uttrede som fører til at EU mister en netto bidragsyter. Koronakrisen har ikke gjort budsjettarbeidet lettere blant annet også fordi den har rammet ulikt. Dette gir enda en dimensjon i diskusjonen som i tillegg til størrelsen blant annet knytter seg til prioritering av nye innsatsområder som forskning og forsvar i forhold til tradisjonelle områder som landbruk og strukturfond. Utenriksministeren viste i sin redegjørelse til at norsk deltakelse i Pesco og forsvarsfondet ikke er avklart, jf. også [omtale i informasjonspakken til det planlagte møtet i Europautvalget 12. mars i år](#). Det gjenstår å se hvor stor den faktiske forsvarssatsingen blir i Kommisjonens reviderte forslag og det endelige budsjettet.

Krisen kan også føre til andre omprioriteringer. Det har kommet forslag om økt satsing på helsesamarbeid. I det opprinnelige budsjettforslaget var helseprogrammet slått sammen med to andre program til et stort program som ble kalt Sosialfond+. Enkelte mener det nå ligger an til at et eget helseprogram blir videreført og at dette kan bli større enn i inneværende programperiode. Det kan også bli en vridning av forskningsprogrammet i retning av mer helseforskning. Se for øvrig omtale av norsk programdeltakelse i [informasjonspakken til det planlagte møtet i Europautvalget 12. mars i år](#). Størrelsen på EU-programmene i det nye budsjettet vil avgjøre kostnaden ved norsk programdeltakelse. Betydningen og størrelsen på utjevningstiltakene innad i EU vil også indirekte kunne påvirke de neste forhandlingene mellom EU og EØS EFTA-landene om en ny runde med EØS-midler.

Enkelte har også tatt til orde for at EU bør få økt kompetanse på helseområdet for bedre å kunne takle grensekryssende helsekriser. Blant annet skriver Politico at den sosialdemokratiske gruppen i Europaparlamentet tar til orde for en europeisk helseunion for å øke minstestandarder og samarbeidet i EU. Det er likevel en grense for hvor store endringer som kan skje på dette området uten at det gjøres traktatendringer. Det er imidlertid allerede tatt initiativ til felles innkjøpsordninger og kriselagre for viktig utstyr i EU.

Gjenreising og det grønne skiftet

Det var også før krisen uenighet om vektleggingen av klimatiltak. Denne uenigheten er ikke blitt borte. En del politikere bl.a. fra Polen har i Europaparlamentet gjort seg til talspersoner for at fokus nå må være på vekst og at det grønne skiftet må vente. Visepresident Vestager har derimot uttalt at det ikke gir mening å bygge opp igjen verden som den var før krisen for så å gjøre den grønn og digital etterpå. Både hun og resten av Kommisjonen har tatt til orde for at gjenreisingen må bygge både på den digitale dagsordenen og EUs grønne veikart og har snakket om grønn gjenreising, jf. også [omtale i Stortingets EU/EØS-nytt 16. april](#). Den tyske forbundskansleren har signalisert at dette blir en prioritering også under det tyske EU-formannskapet høsten 2020. En gruppe på 12 EU-land har også støttet at det grønne veikartet må ligge til grunn for gjenreisning etter covid-19. Utenriksministeren støttet denne tilnærmingen i sin redegjørelse 5. mai og sa at «vi ønsker også å være en pådriver for en enda mer ambisiøs politikk ved å få EU med på øke nivået for utslippsreduksjon til 55 prosent fram mot 2030». Den danske regjeringen la nylig fram et [diskusjonsnotat om en grønn gjenreisningsplan](#). Kommisjonen har ellers varslet at flere av de konkrete tiltakene som ble annonsert som del av det grønne veikartet, vil bli forsinket. Dette gjelder bl.a. EUs nye matstrategi «From farm to fork» som skulle kommet i april. Visepresident i Europakommisjonen, Frans Timmermans, lovet 7. mai at strategien vil komme 20. mai. Samtidig

sa han at strategien vil omfatte lærdommer fra koronakrisen og være en sentral del av EUs gjenreisingsplan.

Før krisen la EU fram forslag til et utjevningfond som skal sikre kompensasjon til regioner som vil få spesielt negative effekter av det grønne skiftet. Kriteriene for å få støtte fra fondet er ennå ikke avklart. Flere land har tatt til orde for at støtten må avhenge av om landene har vedtatt klare mål om reduksjoner og også klimanøytralitet innen 2050. Flere nettomottakere, inkludert kullavhengige Polen, er imot dette. Diskusjonen om dette fondet kan bli påvirket av de landene som har størst utfordringer ved det grønne skiftet, ikke nødvendigvis er dem som er rammet hardest av koronakrisen.

Rettsstatsprinsipper

Kommisjonen foreslo i 2018 en rettsstatsmekanisme i langtidsbudsjettet. Mekanisemen skal gi EU anledning til å suspendere, redusere eller begrense tilgangen til EU-finansiering på en måte som er proporsjonal med type, seriøsitet eller omfang av mangler i rettsstatssituasjonen i et land. Det er Kommisjonen som skal kunne foreslå slike tiltak som må vedtas av Rådet med kvalifisert flertal. Spørsmålet om en slik mekanisme er ikke blitt mindre aktuelt av koronakrisen. Mange land har innført unntakstilstand og fullmaktslover. Det er nå uro blant annet om landene faktisk vil oppheve tiltakene igjen når krisen er over. Dette gjelder spesielt Ungarn. Utenriksministeren viste i sin redegjørelse til at ulike institusjoner «*har påpekt at loven gir Orban-regjeringen vide fullmakter, uten at disse er begrenset i tid, og uten at loven legger til rette for gode kontrollmekanismer. Også Norge har rettet denne kritikken mot Ungarn*». Hun orienterte også om at det ennå ikke er oppnådd enighet med Ungarn om forvaltningen av fondet for sivilt samfunn under EØS-midlene, jf. også [omtale i informasjonspakken for det planlagte møtet i Europautvalget 12. mars i år](#). Kommisjonen har i utgangspunktet ikke funnet grunn til å kritisere den ungarske loven som sådan, men har sagt den vil foreta en gjennomgang av de tiltakene som er innført i alle medlemsland i lys av traktatforpliktelsene. Norge har heller ikke blitt enig med Polen om et program i justissektoren. Regjeringen [besluttet i februar 2020](#) å ikke skrive under på avtalen med Polen slik den var skissert. Beslutningen ble tatt etter at [Domstolsadministrasjonen hadde valgt å trekke seg](#) fra sin del av det planlagte samarbeidet i justisprogrammet med Polen, og sett i lys av utviklingen i Polen den siste tiden. Statssekretær Audun Halvorsen uttalte at «*dette er et sterkt signal til polske myndigheter som viser bekymringen den norske regjeringen har for utviklingen for rettsstaten og domstolenes uavhengighet i Polen*».

Migrasjons- og asylpolitikk

EUs utfordringer på migrasjonsområdet har heller ikke blitt borte på grunn av koronakrisen. Utenriksministeren viste til dette i sin redegjørelse og framhevet spesielt situasjonen i Hellas, jf. omtale av situasjonen der og norsk bidrag gjennom EØS-midlene i [informasjonspakken til det planlagte møtet i Europautvalget 12. mars](#).

[Nye tall fra Eurostat](#) viser en svak nedgang i antallet som fikk asyl i EU-27 sammenlignet med 2018. Tyskland står for 40 prosent av alle positive asylvedtak i EU. Tall for Norge viser en svak økning i antallet som fikk innvilget asyl, men fortsatt innvilger Norge få søknader i forhold til folketallet sett opp mot flere av de andre vesteuropeiske landene. Både EU og Norge hadde en svak økning i antall mottatte kvoteflyktninger. Norge er blant de landene som mottar flest kvoteflyktninger per innbygger. Det har vært en nedgang i antall enslige mindreårige asylsøkere både i EU og i Norge sammenlignet med 2018.

[En gruppe på 7 medlemsland sa seg før påske villig](#) til å ta imot 1600 utsatte flyktninger fra Hellas, spesielt barn. Samtidig reddes det stadig flyktninger i Middelhavet. Malta reddet 57 flyktninger i slutten av april og sa disse vil bli holdt om bord i redningsskipet utenfor maltetisk territorialfarvann inntil et annet EU-land åpner for å ta imot dem. Det er imidlertid stadig en grunnleggende uenighet mellom EU-landene om utformingen av asyl- og migrasjonspolitikken. Den største politiske gruppen i Europaparlamentet, EPP, la 30. april fram [forslag til det som blir](#)

[kalt en sterk og solidaritetsbasert migrasjonspolitik](#). Gruppen tar mellom annet til orde for å «balansere mellom ulike former for meningsfull solidaritet mellom landene». Det betyr i praksis at land som ikke vil ta imot migranter kan bidra på andre måter. Gruppen ønsker også at asylsøknader skal behandles ved yttergrensene og at samarbeidet med tredjeland skal styrkes. I sitt opprinnelige arbeidsprogram for 2020 varslet Europakommisjonen en ny migrasjons- og asylpakt i år. Denne var ventet i midten av april, men ble utsatt på grunn av koronakrisen. En ny timeplan for forslaget vil kanskje komme sammen med det reviderte arbeidsprogrammet nå i mai.

EUs industripolitiske strategi

EUs grønne veikart («*European Green Deal*») vil være sentralt i EUs arbeid i de nærmeste årene. Det varsles her om en rekke strategier og tiltak innenfor de fleste politikkområder. Pandemien fører mest sannsynlig til at flere av disse blir utsatt. [Kommisjonens industripolitiske strategi](#) ble imidlertid lagt fram 10. mars, like før pandemien slo til for fullt, og kan bli viktig i planene som nå legges for å gjenreise Europa etter krisen. Målet i industristrategien er å bidra til en dobbelt omstilling til klimanøytralitet og digitalt lederskap, samtidig som det legges vekt på tiltak for å møte konkurransevridende virkninger av utenlandsk statsstøtte. Sammen med industristrategien ble det også lagt fram en SMB-strategi og en handlingsplan om gjennomføring og håndheving av regler på det indre marked.

Industriallianser og industrielle verdikjeder

Kommisjonen ønsker å skape flere industriallianser, etter mal av batterialliansen, hvor investorer, industrien og det offentlige går sammen om å finansiere storskala prosjekter med positive ringvirkninger for hele Europa.

Kommisjonen ønsker å etablere [European Clean Hydrogen Alliance](#) allerede i sommer. Hydrogen sees på som viktig for å redusere utslipp fra transportsektoren (fly og tungtransport) og fra energiintensiv industri. Det er ulike meninger om man kun skal satse på grønn hydrogen, produsert med fornybar energi, eller også blå hydrogen, produsert med gass kombinert med karbonfangst, -lagring og -bruk (CCS og CCU).

Kommisjonen vil også [systematisk analysere de ulike industrielle verdikjedene](#) for å identifisere og vurdere hvilke muligheter og utfordringer aktørene har for å ta et globalt lederskap i den grønne og digitale transformasjonen. Verdikjedene omfatter alle aktører: fra de minste oppstartsbedrifter til de største konsern, fra utdanning til FoU, og fra tjeneste- og vareprodusenter til leverandører. Analysen skal skje i samarbeid med et nytt industriforum, som skal bestå av representanter fra industrien, arbeidslivets parter, forskere, medlemsland og EU-institusjoner.

EU prioriterer energieffektivisering, offshore vindkraft og sektorintegring

EUs energikommissær Kadri Simson sa i en tale 5. mai om [industriens rolle i gjennomføringen av Green Deal og EUs klimalov](#) at Kommisjonen ønsker å prioriter tre områder på energiområdet:

- Energieffektivisering: «*a clear route to boosting the economy while greening the energy system is the Renovation Wave*», sier EU-kommissæren. I september vil det bli lagt fram et initiativ for en «Renoveringsbølge» i byggesektoren, som både skal fjerne mulige regulatoriske hindre og stimulere til et raskere tempo i renovering av bygninger. Sykehus, skoler og SMBer vil prioriteres, siden disse sektorene er spesielt rammet av krisen.
- Fornybar energi – offshore vindkraft: «*we need to do everything we can to avoid COVID dealing a death blow to this industry. Right now it is struggling with orders falling and broken supply chains*», sier EU-kommissæren, og viser til at en offshore-strategi skal legges fram etter sommeren. Et viktig mål er å sende et signal til industrien om at fornybar energi ikke bare er en del av den framtidige energimiksen, men uunnværlig i overgangen til klimanøytralitet.
- Sektorintegring i energisektoren: «*Central to energy system integration is the deployment of new fuel sources such as hydrogen into the system. This has the potential to be a game changer*», sier EU-kommissæren. Det har vært usikkerhet knyttet til om EU-

strategien om smart sektorintegrering vil bli utsatt, men i talen slår Simson fast at den skal legges fram i juni som planlagt.

Smart sektorintegrering i energisektoren

Det faktum at Kommisjonens kommende strategi om sektorintegrering kommer som planlagt i juni, kan skyldes at Tyskland, som tar over formannskapet 1. juli, vil prioritere en satsing på hydrogen. I den sammenhengen er den [kommende EU-strategien om smart sektorintegrering](#) innenfor energisektoren sentral. Dette innebærer en større integrasjon mellom energiprodusenter og energikrevende sektorer, som industri, transport og bygninger. Kraft-til-gass er sentralt, for eksempel produksjon av hydrogen. Et annet eksempel er å utnytte elbilens batterier som en del av strømforsyningen, for eksempel til å utjevne forbrukstopper gjennom døgnet eller til å lagre overskudd av strøm fra solceller.

[Et foreløpig veikart](#) for smart sektorintegrering ble lagt fram av Kommisjonen i midten av april. Veikartet legger opp til å fase ut naturgass: *«fossil-based gases and fuels can be replaced by renewable and decarbonised gases and fuels, especially in hard-to-decarbonise sectors such as air transport or certain industrial processes. Hydrogen produced from renewable electricity will play a key role in this context, together with the replacement of natural gas by biomethane produced from agricultural wastes, achieving thus a progressive decarbonisation of the gas sector. Such a process will require supportive market rules».*

Energiintensiv industri

I industristrategien peker Kommisjonen på at enkelte sektorer står overfor mer omfattende endringer enn de fleste – som den energiintensive industrien. Den er nødvendig for Europas økonomi, og andre sektorer er avhengig av den. Derfor har modernisering og dekarbonisering av den energiintensive industrien førsteprioritet. Blant annet vil Kommisjonen bruke [EUs innovasjonsfond](#), som har inntekter fra salg av klimavoter, til å støtte storskala prosjekter i denne sektoren.

I forbindelse med diskusjonen om den [tyske hydrogenstrategien](#) har det blitt foreslått en statsstøtteordning for å bidra til at industri, som stål og kjemi, går over til å bruke hydrogen. Da EUs industristrategi ble lagt fram var [tysk industri opptatt av behovet for statlig støtte](#) til denne industrien. Tyskland og Frankrike har også vært pådrivere for at EUs regler for fusjonskontroll bør mykes opp for å skape europeiske «industrial champions». I EUs industristrategi legges det opp til evaluering av både EUs statsstøtte- og konkurranseregler.

Danmarks innspill

I et notat fra den danske regjeringen, [A green and digital EU recovery plan for the future \(the Danish perspective\)](#), sendt Folketinget 4. mai, konkretiseres det hvilke industrielle verdikjeder Danmark ønsker å fremme – både de som vil ha strategisk betydning for Europas motstandskraft i kriser og de som bidrar til et grønt og digitalt skifte:

- *A life-science industry* that ensures European innovative capacity in upholding and developing the production of essential drugs and medical equipment.
- *Develop hydrogen and power-to-X supply hubs* and green industrial ecosystems around these hubs. Power-to-X, can help decarbonise industry and contribute to sustainable transport solutions, such as a zero emission shipping. Together with Carbon Capture, Utilisation and Storage (CCUS), “hard-to-eliminate” emissions from the greatest CO₂ emitters can be significantly reduced.
- *New technology* like research and innovation in AI and Quantum technology- and communication, boosting Europe's digital capability.

Norges innspill til EU

[Norges foreløpige innspill om Green Deal](#) ble sendt til EU i begynnelsen av mars. Regjeringen understreker at Norge *«fully supports the European Commission's comprehensive vision for a*

European Green Deal, and we want to contribute to its implementation». Det vises til at en betydelig andel av lovforslagene knyttet til Green Deal vil være EØS-relevante, og at Norge vil bidra til utviklingen av disse initiativene. Naturgass, kombinert med karbonfangst og lagring (CCS), kan ifølge regjeringen, være en bærekraftig og langsiktig energikilde. I den sammenhengen vises det til storskala produksjon av hydrogen, bruk av gassinfrastruktur i verdikjeden for hydrogen, samt behovet for ekstern finansiering, inkludert EU-programmer, for å finansiere CCS-prosjekter. Norge ønsker også å være med i dialogen om den foreslåtte CO₂-grensetilpasningsmekanismen, også kalt klimatoll eller grenseskatt. Tanken er at en slik klimatoll skal motvirke karbonlekkasje, ved at det legges en CO₂-pris på import av visse varer fra land som ikke oppfyller sine forpliktelser i Paris-avtalen.

Strategisk autonomi – legemidler, kritiske råvarer og teknologisk suverenitet

Ifølge industristrategien handler Europas «strategiske autonomi» om å redusere avhengigheten av land utenfor EU for ting vi trenger mest. Dette gjelder for eksempel kritiske materialer og teknologier, mat, infrastruktur og sikkerhet.

Også tilgang til legemidler er svært viktig. I strategien vises det til Covid19-utbruddet og at Kommisjonen vil legge fram en ny legemiddelstrategi i 2020. Den skal legge vekt på tilgjengelighet, prisgunstighet, bærekraft og forsyningssikkerhet for legemidler. Ifølge et utkast 4. mai til når de ulike initiativene i Kommisjonens arbeidsprogrammet skal lanseres er det [ventet at legemiddelstrategien legges fram 29. juli](#) i år.

En handlingsplan for å sikre forsyningene av kritiske råvarer vil også bli lagt fram. For å redusere EUs avhengighet av andre land, vil det også bli lagt vekt på økt gjenvinning og bruk av såkalte sekundære råvarer.

Det legges i strategien vekt på «teknologisk suverenitet». EU skal utvikle en struktur for kritisk kommunikasjon knyttet til kvanteteknologien, og i tillegg støtte utviklingen av teknologier som er strategisk viktige for Europas industrielle framtid. Det stilles spørsmål ved evnen til å utvikle neste generasjon av kritiske forsvarskapabiliteter, siden Europas forsvarsindustri er fragmentert. Kommisjonen vil benytte [EUs nye forsvarsfond \(EDF\)](#) for å bidra til en mer integrert forsvarsindustri.

Kommisjonen ønsker også at EU skal være mer strategisk i måten man vurderer risiko knyttet til utenlandske investeringer ([se egen sak](#)).

SMB-strategien

Kommisjonen la 10. mars også fram en [SMB-strategi](#). Her står det at EUs 25 millioner små og mellomstore bedrifter har en nøkkelrolle i alle sektorer og er viktige i den omstillingen som EU står overfor. Målet er at Europa skal bli det mest attraktive stedet for å starte og utvikle nye bedrifter. SMB-strategien presenterer ulike tiltak innenfor tre områder: støtte til en bærekraftig og digital omstilling, fjerne hindringer og fremme økt markedsadgang, og bedre tilgangen til finansiering. Selv om mange av tiltakene skjer på EU-nivå, understrekes det at også regionale og lokale myndigheter er viktige for å gjennomføre strategien.

Ett av de konkrete forslagene er knyttet til endring av [betalingsdirektivet](#). 60 prosent av bedriftene i EU får ikke betaling for sine varer og tjenester i tide, og en av fire konkurser i SMB-er skyldes forsinket betaling. Kommisjonen ønsker å styrke gjennomføringen av direktivet gjennom bedre overvåknings- og håndhevingsverktøy. Kommisjonen oppfordrer også medlemslandene til å bruke fleksibiliteten i EUs rammeverk for offentlige anskaffelser.

Handlingsplan om gjennomføring og håndheving av regler på det indre marked

[Kommisjonens handlingsplan](#) inngår også i «industripakken», sammen med industristrategien og SMB-strategien. En slik handlingsplan er ifølge Kommisjonen nødvendig, da det finnes altfor

mange hindre i det indre marked som skyldes en ukorrekt eller ufullstendig anvendelse på nasjonalt plan av vedtatt EU-lovgivning.

Ifølge Kommisjonens beregninger vil det medføre en gevinst på 713 milliarder euro innen 2030 å fjerne disse unødige hindre. I meddelelsen pekes det på følgende grunnleggende årsaker til slike hindre: restriktive og kompliserende nasjonale regler, begrenset administrativ kapasitet, ufullstendig gjennomførelse av EU-regelverk og utilstrekkelig håndhevelse av regelverket.

Handlingsplanen består av 22 konkrete tiltak, blant annet om utdanning av dommere og fagfolk, direktivet om meldeplikt, SOLVIT og om innføring av såkalte pakkemøter med medlemslandene. For mer informasjon se [Stortingets EU/EØS-nytt 18. mars 2020](#).

Globale utfordringer for EU

I sin EU/EØS-redegjørelse 5. mai understreket utenriksministeren at covid-19 kommer på toppen av andre utfordringer, som blant annet økt stormaktrivalisering. Hun viste til desinformasjonskampanjer som er gjennomført for å undergrave europeisk samarbeid og solidaritet, og til kinesiske forsøk på påvirkning, investeringer og oppkjøp i kritisk infrastruktur. Hun sa at krisen avdekket hvor sårbare land kan være, og hvor avgjørende det er å bygge robust beredskap for ukjente fremtidige trusler og å samarbeide internasjonalt mot disse.

I EUs industripolitiske strategi, som er beskrevet overfor, understrekes det at EU ikke må være naiv når det gjelder trusler mot rettferdig konkurranse og handel. Kommisjonen vil fullt ut bruke dagens verktøy for handelspolitiske beskyttelsestiltak. Samtidig varsles det en [melding \(hvitbok\) i midten av 2020](#) som skal ta for seg problemer knyttet til at statseide selskap fra tredjeland, eller selskap som mottar statsstøtte fra tredjeland, vrir konkurransen i det indre marked. Dette følges så opp med et konkret forslag til rettslig instrument i 2021. Meldingen skal også se på hvordan EU skal takle tredjelands adgang til EUs marked for offentlige innkjøp og EU-finansiering. Dette vil gå parallelt med innsatsen innenfor WTO med å styrke de globale reglene for industristøtte og tiltak for å avhjelpe den manglende gjensidige adgangen til offentlig innkjøp i tredjeland. EU har også [jobbet med USA og Japan](#) for å styrke de globale reglene for industristøtte.

Et naivt eller realistisk EU?

Selv om ikke Kina utheves spesielt i industristrategien, har fokuset i EU lenge vært på Kinas opptreden i det globale markedet og dets inntreden i det europeiske. EU har lenge vært kritisk til det de opplever som manglende kinesisk etterlevelse av eksisterende WTO-regler, dårlig markedsadgang eller vilkår for europeiske investeringer i Kina, og økte kinesiske (ofte statseide) investeringer i kritisk infrastruktur i EU. Dette medførte allerede før covid-19 nye tiltak innenfor handels- og investeringspolitikken, og diskusjoner om hvordan det indre marked best kan utvikles for å styrke EU i det globale markedet. Dette er tiltak og diskusjoner som fort kan tilta i lys av koronapandemien.

EUs utenrikssjef [uttalte nylig](#) at Europa har vært «litt naive» i sitt forhold til Kina, men at tilnærmingen nå blir mer realistisk. Han kritiserte Kina for å drive med «selektiv multilateralisme», i motsetning til EUs «effektive multilateralisme», og for ikke å ta på seg det nødvendige ansvaret som supermakt i FN. Han viste til at Kina som ordstyrer i FNs sikkerhetsråd forrige måned ikke hadde kalt inn til et eneste møte om covid-19. Dette gjenspeiler også den vedvarende kritikken som den forrige Europakommisjonen opprettholdt om at Kina i mye større grad måtte «walk the talk» multilateralt for å oppnå troverdighet. Det er ikke nok å prate pent om WTO (og andre multilaterale institusjoner), så lenge man ikke etterlever regelverket i praksis.

Det kan se ut som om både kritikken og skepsisen nå spisses og øker i lys av covid-19. Europakommisjonspresident, Ursula von der Leyen, har for eksempel etterlyst en [internasjonal etterforskning av hvordan koronaviruset startet](#). Flere EU-medlemsland skal også ha reagert på at

Kina i et [innlegg fra EU i China Daily 6. mai](#) skal ha sensurert bort opprinnelig tekst som understreket at viruset har sin opprinnelse i Kina og derfra har spredt seg over hele verden (opprinnelig tekst strøket ut: *“But the outbreak of the coronavirus in China, ~~and its subsequent spread to the rest of the world over the past three months~~, has meant that our pre-existing plans have been temporarily side-tracked as both the EU and China are fully mobilised to tackle what has now become a challenge of truly global proportions”*). Med denne endringen blir teksten stående kun som et opprop for tettere samarbeid med Beijing i det som kan fremstå som et europeisk forsøk på, sammen med Kina, å fylle et tomrom etter manglende amerikanske lederskap. EUs ambassadør til Kina skal ha gått med på endringen lokalt, som nå er beklaget av EUs utenriksstjeneste (EEAS) sentralt, mens flere medlemsland (for eksempel Tyskland, Frankrike, Italia) visstnok ikke skal ha vært orientert og har publiserte det opprinnelige innlegget i sin helhet på sine [hjemmesider](#).

I Storbritannia har lederen for forsvarskomiteen i det britiske underhuset sagt at Kinas håndtering av koronakrisen [skjerper holdningene i Storbritannia](#) i forhold til sikkerhetsrelasjonene til Kina. Lederen for utenrikskomiteen i det tyske parlamentet [advarer nå mot å inkludere Huawei i 5G-utbyggingen i Tyskland](#). De ulike nasjonale regjeringene i EU har hatt delte meninger om dette for krisen. Mange, som Storbritannia og Tyskland, har ikke utelukket Huawei i mindre kritiske deler av utbyggingen. Nå sier lederen for utenrikskomiteen i Tyskland at *«Corona should teach us that we must not be dependent on China for critical infrastructure—not for masks and certainly not for 5G»*.

Noen medlemsland har også argumentert for å bryte opp globale verdikjeder som i stor grad involverer Kina, blant annet ved å erstatte disse med hjemlig produksjon. EUs indre markedskommissær har uttalt at globaliseringen har gått for langt.

Samtidig er EU avhengig av Kina når det nå skal gjenreise seg økonomisk, siden Kina er forventet å komme ut av den økonomiske krisen før Europa.

WTOs sjef har også advart mot å fragmentere det globale markedet. Han oppfordrer heller til å sikre at verdikjedene gjøres mer robuste og motstandsdyktige mot kriser gjennom økt diversifisering. I en [uttalelse i forbindelse med ferdigstillingen av den omfattende handelsavtalen med Mexico i april](#), støtter EU dette ved å fremheve betydningen av EUs handelsavtaler nettopp for å diversifisere (globale) verdikjeder og for EUs gjenreising fra covid-19. Det samme gjør den norske næringsministeren i et [innlegg i DN 6. mai](#). Statsråd Nybø sier at internasjonale verdikjeder kan medføre sårbarhet, slik man har sett under pandemien, men mener at dette *ikke* er et argument mot åpne grenser eller åpen handel, men heller *for* åpen og regelbasert verdenshandel, mer internasjonalt samarbeid og flere frihandelsavtaler. Hun mener det er dette som vil sikre god beredskap for norsk økonomi.

Lederen for Europaparlamentets internasjonale handelskomite ønsker at Kommisjonen nå skal foreslå bindende lovgivning på bærekraftige og robuste verdikjeder. Slik lovgivning skal *“oblige companies to duly check human rights, environmental risks and the vulnerability to crisis, and to take appropriate measures to avoid such risks”*.

EUs handelskommissær, Phil Hogan, har annonsert at EU fremskynder evalueringen av sin handelspolitikk fra 2021 til i år pga. covid 19-pandemien. Hogan sier pandemien *«has changed the global picture in relation to everything, and we have to reflect that»*. Samtidig understreker han at det er urealistisk for EU å bli uavhengig av import eller *«self sufficient»*, men at EU bør utvikle flere defensive handelsinstrument, særlig knyttet til investeringer og oppkjøp fra tredjeland.

En utvidet verktøykasse for EUs handelspolitikk?

EU slo i 2019 for første gang fast at Kina ikke lenger bare er en multilateral partner, men også en strategisk rival og økonomisk konkurrent. Kina og EU har i flere år forhandlet om en investeringsavtale, med en forhandlingsrunde så sent som i april d.å. og visse (om begrensede) forventninger om å konkludere innen EU-Kina toppmøtet i Leipzig i september. Men EU har ikke vært villig til å inngå i handelsforhandlinger med Kina så lenge Kina ikke i større grad har etterlevd globale handelsregler eller oppført seg som en markedsøkonomi slik EU mener Kinas medlemskap i WTO tilsier. Norge ga [Kina markedsøkonomistatus](#) i forkant av de første rundene med handelsforhandlinger i 2007.

Mangel på gjensidighet i markedsadgangen for offentlige innkjøp skaper utfordringer for EU både i forholdet til Kina og andre handelspartnere. Dette prøver EU å rette på globalt gjennom WTO-avtalen om offentlige innkjøp, og bilateralt og regionalt gjennom handelsavtaler bl.a. med Canada, Japan, Vietnam, Mercosur og Mexico. Kina er ikke med i WTO-avtalen om offentlig innkjøp og [beskrives som en særlig utfordring av EU](#): «*There is no transparent and comprehensive information on the procurement market in China. Its total value is estimated to be in the magnitude of €1.4 trillion (2013). China is not bound by any international commitment when conducting public procurement. Most of the procurement in China is conducted by State Owned Enterprises*».

Kommisjonen og enkelte medlemsland har vært opptatt av å utvikle et redskap for å oppnå mer gjensidighet i markedsadgangen for offentlig innkjøp. Et forslag til et såkalt International Procurement Instrument (IPI) er ment både som et offensivt og defensivt redskap. Det innebærer at partnerland først prøves overtalt til å åpne opp markeder og fjerne handelshindre og dersom ikke dette skjer, skal også adgangen til EU-markedet begrenses. Dette har vært en kontroversiell sak i EU siden Kommisjonen kom med sitt første forslag i 2012, og med et revidert forslag i 2016. [Denne artikkelen fra april i fjor gir en oversikt](#) over spenningene mellom medlemslandene på akkurat dette. Mange medlemsland har vært opptatt av å balansere sitt forhold til Kina på en god måte. Kommisjonen håpet på enighet i EU før utgangen av 2019, men dette var ikke tilfelle (EP gir en god oversikt [her](#)). Spørsmålet er nå om medlemslandenes holdning til IPI og Kina vil endres i lys av covid-19 eller hva den nye Kommisjonen vil ta initiativ til på området?

En mer systematisk gjennomgang av utenlandske investeringer?

Som følge av den vanskelige økonomiske situasjonen foranlediget av covid-19-utbruddet, la Europakommisjonen 25. mars frem retningslinjer for å bistå medlemsland med å foreta en mer systematisk gjennomgang av utenlandske direkte investeringer i bedrifter og teknologi som er av kritisk betydning for EU. Dette gjelder på områder som er avgjørende for EUs sikkerhet og den offentlige orden, som folkehelse, medisinsk forskning, bioteknologi og kritisk infrastruktur. Bakgrunnen er en frykt for at koronakrisen har gjort strategisk viktige bedrifter og teknologier sårbare for tredjelandssoppkjøp.

En slik gjennomgang skal ikke underminere EUs generelle åpenhet overfor utenlandske investeringer. Europakommisjonen ber medlemslandene likevel om å være mer årvåkne når det gjelder å ivareta viktige europeiske virksomheter og verdier. Kommisjonen oppfordrer medlemslandene til å bruke «*all available tools at EU and national level*» for å styrke gjennomgangen av utenlandske direkteinvesteringer. Utenlandske investeringene skal ikke påvirke EUs evne til å dekke helsebehovene til innbyggerne. EUs konkurransekommissær, Margrethe Vestager, uttaler til [Financial Times](#) 12. april at hun ikke vil ha innsigelser mot at EU-land kjøper andeler i nasjonale virksomheter for å avverge trusselen om kinesisk overtagelse. Den akutte situasjonen som har oppstått som følge av covid-19, understreker den reelle risikoen for at sårbare virksomheter kan være gjenstand for utenlandsk overtagelse.

De nye retningslinjene er knyttet til [EU-forordning 2019/452 om screening av utenlandske investeringer](#). Den skal gjelde fullt ut fra oktober 2020. Hittil har nasjonale mekanismer for

systematisk gjennomgang av slike investeringer allerede blitt etablert i 15 medlemsland. Europakommisjonen oppfordrer de resterende medlemslandene til også å opprette omfattende filtreringsmekanismer.

I begynnelsen av april [oppfordret partiet Moderaterna den svenske regjeringen](#) til omgående å gjøre det mulig å blokkere utenlandske direkteinvesteringer i svenske virksomheter egnet til å true sikkerheten i landet. Dette får nå [støtte av regjeringen](#): «*I linje med den oppmaning som EU-kommisjonen har lämnat nyligen så arbetar regeringen med att titta på olika möjliga handlingsalternativ för att motverka oönskade strategiska investeringar. Regeringen är väl medveten om de risker och säkerhetsproblem som skulle kunna uppstå vid utländska förvärv av till exempel känslig infrastruktur eller teknologi, så det här kommer vi att återkomma till när vi är färdiga*», uttaler innenriksminister Mikael Damberg (S).

Forordning 2019/452 er hjemlet i EUs felles handelspolitikk, ikke i det indre marked, og er dermed ikke merket som EØS-relevant. Direktør i NUPI, Ulf Sverdrup, har ment at Norge bør knytte seg opp til den nye mekanismen. Selv om den formelt ikke vil være EØS-relevant mener han den [kan få betydelige konsekvenser for det indre marked og for Norge](#).

Endringer i det indre marked?

I forkant av at den industripolitiske strategien ble lagt fram, sendte 15 EU-land, blant andre Sverige og Finland, en [felles uttalelse til EU-toppmøtet i mars](#). De understreket behovet for å beskytte det indre marked fra det de opplever som et proteksjonistisk fremstøt fra Frankrike, Tyskland og Italia om å endre EUs konkurranseregler for å tillate såkalte «European champions» eller sammenslåinger av store europeiske bedrifter. Formålet til de store medlemslandene er å gjøre EU mer konkurransedyktig globalt, særlig i møte med større ikke-europeiske statseide selskap.

De 15 landene anser dette som et angrep på kjernen av EUs virksomhet, nemlig åpen handel og konkurranse innenfor dagens rammer av det indre marked. I industristrategien legger Kommisjonen opp til å evaluere og om nødvendig endre EUs konkurranseregler fra 2021. Dette vil inkludere den pågående evalueringen av fusjonskontroll og av retningslinjene for statsstøtte.

Diskusjonen om hvordan det indre marked kan gjøre EU mer konkurransedyktig globalt, er også relevant for Norge og de andre EØS EFTA-landene.

Brexit og det fremtidige forholdet til Storbritannia

I sin [utenrikspolitiske redegjørelse til Stortinget 5. mars](#) understreket utenriksminister Ine Eriksen Søreide at «*Storbritannias utmelding av EU har vært krevende for alle parter. Men vi har forberedt oss godt. Det får vi igjen for nå.*»

Siden den gang har covid-19 satt brexit-forhandlingene i skyggen av akutt pandemihåndtering, tiltakspakker og økonomisk gjenreisning. Når forhandlingene nå kommer i gang igjen (for EU og Storbritannias del), og starter opp (for Norges og Storbritannias del), vil tidspresset ha økt ytterligere for å ferdigstille forhandlingene i løpet av året.

EU og Storbritannia startet sine forhandlinger rett før utbruddet av pandemien. De åpnet da elleve parallelle forhandlingsspor, blant annet på varehandel, tjenestehandel, fisk, transport, justisområdet og konkurranse. Neste runde fant sted i slutten av april, og nye digitale runder er planlagt 11. mai og i juni. Utenriksministeren sa i sin EU/EØS-redegjørelse 5. mai at EU og Storbritannia står relativt langt fra hverandre, og at det derfor knyttes stor spenning til om de vil bli enige innen tidsfristen. EU har tatt til ordet for en utvidelse av overgangsordningen, mens den britiske regjeringen holder på den opprinnelige planen om å konkludere ila året. Partene må varsle senest 1. juli om de ønsker å utvide ordningen.

Pandemien utsatte også oppstarten av forhandlingene mellom Norge og Storbritannia om det fremtidige forholdet. Et første møte fant sted 7. mai sammen med EØS-EFTA-partnerne Island og Liechtenstein. De delene av forhandlingene som omfatter en handelsavtale, vil skje sammen med disse to. Samtidig vil det være viktig å håndtere andre deler av forhandlingene bilateralt, som på fisk, helse, utdanning og justis.

Bakgrunn

Norge inngikk i desember 2018 en [skilsmisseavtale med Storbritannia](#) sammen med Island og Liechtenstein. Avtalen ble signert i London 28. januar og trådte i kraft i det Storbritannia gikk ut av EU og EØS natt til 1. februar 2020. Den gjenspeiler i stor grad skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia på de områder som er relevante for EØS-avtalen, med spesielt fokus på borgeres rettigheter.

Viktig for norske aktører (næringsliv, studenter, arbeidstakere mm.) er at overgangsordningen som er avtalt ut året 2020, også gjelder for EØS-EFTA-landene. Det betyr at de i denne perioden vil ha samme rettigheter i og markedsadgang til Storbritannia som i dag. Overgangsperioden er *ikke* en del av selve skilsmisseavtalen mellom EØS-EFTA-landene og Storbritannia, men regjeringen har sagt både til EU og Storbritannia at overgangsperioden også kan gjelde samtlige avtaler Norge har med EU. Dette har krevd egen lovgivning for å sikre at Storbritannia også i Norge vil bli behandlet som om de er medlem av EU i en overgangsperiode, jf. [Innst. 196 S \(2018-2019\)](#) vedtatt av Stortinget 14. mars 2019.

Fremtidig avtale

Overgangsordningen sikrer forutsigbarhet og gir regjeringen noe mer tid til å forhandle en fremtidig handelsavtale med Storbritannia mens dagens regime opprettholdes, selv om perioden nå er redusert til knappe 6-7 måneder.

I redegjørelsen 5. mai sa utenriksministeren at målsetningen med en handelsavtale med Storbritannia vil være å ivareta mest mulig av det økonomiske samarbeidet Norge (og EØS-EFTA-landene) har i dag, og at norsk næringsliv skal få minst like gode betingelser i samhandelen med Storbritannia som EU får. EUs forhandlinger med Storbritannia vil derfor være avgjørende også for Norge og EØS-EFTA.

Regjeringen uttalte allerede i en [handelspolitisk analyse i 2016](#) at en fremtidig avtale måtte gi minst like god markedsadgang til Storbritannia som EØS-avtalen, og helst bedre på fisk. Regjeringen skrev den gangen at «*Det er i Norges interesse å opprettholde tollfrihet for industrivarer og forbedre markedsadgang for sjømat som ikke har tollfrihet i dag*». Spørsmålet i et slikt scenario blir om Storbritannia vil be om motytelser, for eksempel bedre markedsadgang for landbruksprodukter enn i dag?

I en [uttalelse fra nærings- og fiskeridepartementet 31. januar 2020](#) understreker regjeringen likevel at norske bedrifter må være forberedt på at betingelsene for handelen ikke vil bli like gode som i dag. Næringsminister Nybø uttalte at «*en avtale vil ikke kunne erstatte EØS-avtalen, og norsk næringsliv vil møte økte handelshindre fra 2021*».

Statsministeren har sagt at hun helst vil [kopiere EUs fremtidige handelsavtale med Storbritannia](#). Næringsminister Nybø bekreftet 31. januar at dersom EU og Storbritannia blir enige om regulatorisk samarbeid av betydning for vare- og tjenestehandel, vil Norge prøve å inngå lignende løsninger med Storbritannia. Hvor omfattende en ny avtale kan bli, må ses i sammenheng med den svært korte tiden Norge har til å fremforhandle en ny avtale, og at Norge på flere områder er avhengig av løsninger mellom EU og Storbritannia.

Fiskeriforvaltning

Den britiske regjeringen har uttalt at den vil legge frem sin posisjon for fiskeriforhandlingene med EU de nærmeste ukene. Den politiske erklæringen som ble inngått mellom de to med skilsmisseavtalen i 2019 tilsier egentlig at en avtale på fisk skal være klar innen juli, altså før den endelige handelsavtalen er ferdigstilt. EU har [kritisert britene for dårlig fremdrift](#) i forhandlingene, blant annet på fiskeriområdet.

Den norske regjeringen skrev i sin uttalelse 31. januar, at målet er å få på plass et nytt avtaleverk på fiskeriområdet som inkluderer Storbritannia som en selvstendig kyststat. Det er spørsmål om gjensidig adgang til hverandres farvann, fastsettelse av kvoter, bytte av kvoter, kontrolltiltak og felles forvaltning mellom Norge, Storbritannia og EU for fellesbestandene i Nordsjøen. I tillegg må Storbritannia inkluderes i kyststatsforhandlingene om norsk vårgytende sild, kolmule og makrell.

Beredskap for «no deal» brexit

Utfordringen for Norge og de andre EØS-EFTA-landene vil være den samme som for EU og Storbritannia, nemlig hva som skjer dersom partene ikke blir enige om en ny avtale innen utgangen av overgangsperioden, som nå er redusert til bare litt over et halvt år? Dette er en reell utfordring siden noen få måneder er en særdeles kort periode å forhandle en omfattende handelsavtale.

Svein Roald Hansen (A) spurte i [Europautvalget i november 2019](#) om «no deal»-avtalene som ble fremforhandlet i forkant av Storbritannias uttreden av EU og EØS natt til 1. februar, fremdeles ville være relevante dersom man igjen sto overfor et «no deal»-scenario ved utgangen av overgangsperioden (desember 2020). Utenriksministeren svarte den gangen at disse i utgangspunktet *ikke* ville gjelde. På [europautvalgsmøtet i februar 2020](#) presiserte hun at regjeringen ville se på hvordan norske interesser best kan ivaretas hvis det viser seg å ikke være mulig å få på plass de nødvendige avtalene i tide til 1. januar 2021: «*For et sånt tilfelle tar vi sikte på å komme til enighet med Storbritannia om at beredskapsavtalene for «no deal» som vi fikk på plass i fjor, kan brukes fram til vi får et mer permanent avtaleverk på plass. Det kan også være behov for å inngå ytterligere avtaler. Jeg vil komme tilbake til Stortinget med spørsmål om de nødvendige fullmaktene til dette*».

En kamp om standarder

[EU insisterer i sitt mandat for forhandlingene](#) på at en forutsetning for britisk adgang til EU-markedet (ingen toll, null kvoter) er at de knytter seg til EUs standarder innenfor blant annet statsstøtte, konkurranse, arbeidsliv, sosialpolitikk, miljø, klima, og visse skattetiltak. [Den britiske regjeringen, på sin side, legger i sin forhandlingsstrategi](#) større vekt på viktigheten av å ta tilbake kontroll over egne regler, og muligheten for å fjerne seg fra EUs standardregime: “*Whatever happens, the government will not negotiate any arrangement in which the U.K. does not have control over its own laws and political life. That means that we will not agree to any obligations for our laws to be aligned with the EU’s or for the EU’s institutions, including the Court of Justice, to have any jurisdiction in the U.K.*”

At forhandlingene i stor grad vil dreie seg om standarder, regelutforming og regelsamarbeid, er også tydelig i [en ekstra klausul](#) som EUs medlemsland har fått inn i EUs mandat. Her står det at Storbritannia må opprettholde dagens forbud mot klorvaskede kyllinger (fra USA) hvis de ønsker en handelsavtale med EU. Dette understreker et visst press fra EU om å videreføre sentrale standarder på veterinærfeltet og matsikkerhet. Samtidig har USA uttalt at Storbritannia lettere vil få en omfattende avtale med dem dersom de godtar amerikanske standarder (ofte illustrert nettopp ved klorvaskede kyllinger) og gir avkall på europeiske standarder. Et slikt valg vil gjøre en avtale med EU vanskeligere. Det er kanskje her dilemmaet mellom ønsket om å ta tilbake kontroll over egne regler og standarder og ønsket om markedsadgang til det europeiske, amerikanske og globale markedet er størst.

Dette viser at standarder generelt («*level playing field*»), og særlig standarder knyttet til matsikkerhet og veterinærregler, vil stå sentralt, ikke bare i forhandlingene mellom EU og Storbritannia, men også i de bilaterale forhandlinger mellom Storbritannia og USA ([som startet 5. mai](#)) og mellom EU og USA. Her vil det være mulig krysspress i tre retninger i tre parallelle forhandlingsspor, men hvor kanskje skvisen blir størst for Storbritannia.

I sin strategi for forhandlingene med USA, understreker den britiske regjeringen at den uansett vil beskytte det britiske helsevesenet (NHS) mot private aktører, og at den ikke vil gå på akkord med miljø-, veterinær- eller matsikkerhetsstandarder. Dette vil i utgangspunktet kanskje tilsi en noe tettere tilknytning til europeiske over amerikanske standarder også fremover, men med det tydelige politiske forbeholdet om at den britiske regjeringen selv ønsker å sette disse standarden. Samtidig viser også [økonomiske analyser fra den britiske regjeringen](#) at gevinsten fra en handelsavtale med USA (+ 0.2 % av BNP) vil være minimal i forhold til kostnadene knyttet til regjeringens egne brexit-anslag (-7.6% til -4.9 % av BNP).

Nord-Irland

Forhandlingene mellom EU og Storbritannia om det fremtidige forholdet er forventet å bli svært komplekse og vanskelige også pga. den såkalte Nord-Irland-protokollen. Den legger i praksis opp til en toll- og regulatorisk grense mellom Nord-Irland og resten av Storbritannia, gjennom irske-sjøen. Det blir derfor viktige å etablere hvilke kontroller og tollsatser som skal anvendes hvor og når. Barnier har understreket at [varer til Nord-Irland fra resten av Storbritannia vil måtte sjekkes](#). Dette er stikk i strid med det Boris Johnson tidligere har hevdet (ingen eller få kontroller) og har ført til en viss frykt i EU for at Storbritannia nå [prøver å omgå eller vri seg unna Nord-Irland-protokollen](#). Den politiske erklæringen tilsier at denne skal være gjennomført før en handelsavtale er på plass. Den irske regjeringen uttalte 25. februar at en handelsavtale med Storbritannia vil være uaktuelt dersom Storbritannia ikke godtar kontroll av varer mellom Storbritannia og Nord-Irland.

Utenriksministeren sa i [Europautvalget 21. oktober 2019](#) at «*norsk eksport til Nord-Irland også i framtida vil kunne skje på samme vilkår som til resten av EU, mens eksport til Storbritannia må skje i henhold til det nye – det kommende – britiske regelverket*».

Andre aktuelle EØS-saker og regjeringens arbeidsprogram

Mot slutten av sin redegjørelse 5. mai omtalte utenriksministeren tre «aktuelle EØS-saker»: ren energi-pakken (også kalt fjerde energimarkedspakke), fjerde jernbanepakke, og forslag til direktiv om minstelønn.

Både jernbanepakken og minstelønn ble dekket grundig i vår [informasjonspakke til det planlagte møtet i Stortingets europautvalg 12. mars](#) (møtet ble avlyst pga. covid-19). I mellomtiden har regjeringen (7. mai) oversendt [samtykkeproposisjonen for jernbanepakken til Stortinget](#). En ny runde med høring i EU-systemet om minstelønn er forventet i første halvdel av mai.

Utenriksministeren sa i redegjørelsen at regjeringen vil se på virkningene for den norske energisektoren og behovet for EØS-tilpasninger når den nå vurderer [de ulike forslagene under ren energi-pakken](#). Pakken ble vedtatt av EU i 2018-2019 og består av åtte lovvedtak. Mange av disse er oppdateringer av eksisterende lovverk som fornybardirektivet, energieffektiviseringsdirektivet og bygningsdirektivet. Dagens fornybardirektivet er allerede innlemmet i EØS-avtalen, mens de to andre (fra henholdsvis 2012 og 2010) fremdeles er utestående. Nå kommer altså ny versjon av alle tre.

Pakken inneholder også en oppdatering av ACER-forordningen, forslag til et mer samlet styringssystem av energilovgivning i EU og nye forslag knyttet til markedsdesign. Alle forslagene er merket som EØS-relevante fra Kommisjonens side. Det må derfor forventes at EU

vil anse at disse skal innlemmes i EØS-avtalen. Utenriksministeren sa i redegjørelsen at regjeringen i sitt arbeide er opptatt av å ivareta konstitusjonelle hensyn og fullt ut sikre norske interesser. Eventuelle forhandlinger med EU om EØS-tilpasninger vil ta tid, sa utenriksministeren. Det er derfor for tidlig å si noe om når ren energi-pakken vil bli lagt fram for Stortinget.

Regjeringens arbeidsprogram for samarbeidet med EU i 2020

Utover de tre aktuelle EØS-sakene overfor, omtaler [regjeringens arbeidsprogram for samarbeidet med EU i 2020](#) fra februar i år andre viktige EU-saker. En ytterligere utdyping av aktuelle saker finnes i [vedlegget til arbeidsprogrammet](#).

Arbeidsprogrammet følger opp [regjeringens strategi](#) for perioden 2018-2021. Mens strategien beskriver de overordnede visjonene, så omtaler arbeidsprogrammet viktige EU-saker det kommende året. I innledningen skriver utenriksministeren at «*en politikk basert på felleseuropeiske løsninger for å løse felles utfordringer*» er summen av alle handlingspunktene i årets arbeidsprogram.

Vi har valgt å se på noen av de enkeltsakene som er nye [sammenlignet med arbeidsprogrammet for 2019](#), og omtaler kort et utvalg av disse nedenfor:

- *Forsvarsanskaffelsesdirektivet*: regjeringen vil følge Kommissjonens initiativer i forbindelse med gjennomføringen av [direktivet](#), med særlig vekt på etableringen av Det europeiske forsvarsfondet (EDF). Initiativ under EDF vil kunne få betydning for praktiseringen av direktivet og for norsk forsvarsindustri. Også aktiviteter i EU-programmer som Horisont 2020, Galileo og Copernicus forventes å bli videreført med forsvarsspesifikke komponenter i EDF.
- *Legemiddellovgivning*: regjeringen vil arbeide for et europeisk samarbeid om medisinske metodevurderinger (HTA). Forslaget til [forordningen om HTA](#) legger opp til at felles kliniske vurderinger av nye legemidler og medisinsk utstyr skal bli obligatorisk. Det ble lagt fram i 2018, men det er ikke oppnådd enighet i EU. Regjeringen omtaler også et arbeidsdokument som er ventet de nærmeste ukene om insentivordninger i regelverket for legemidler til henholdsvis barn og sjeldne sykdommer. EUs oppfølging vil være viktig for balansen i det europeiske legemiddelmarkedet.
- *Matmerking og bærekraftige matsystemer*: regjeringen tar sikte på aktiv deltakelse i EUs arbeid med bedre matmerking og bærekraftige matsystemer. Arbeidet vil være en del av den kommende strategien «*From Farm to Fork*», som er ventet 20. mai. Revisjon av [drikkevannsdirektivet](#) vil også få oppmerksomhet i 2020.
- *Styring av lufttrafikken*: EU har satt i gang et arbeid for å møte utfordringer i luftfarten knyttet til kapasitetsproblemer og forsinkelser. Det er lagt fram initiativer som kan reise spørsmål om sentralisering av oppgaver og suverenitetsavståelse. Regjeringen vil arbeide for at norske interesser og behov ivaretas når rammer for luftfarten endres. Europakommisjonen varslet i sitt arbeidsprogram for 2020 at det skal legges fram en [luftfartstjenestepakke](#) i fjerde kvartal.
- *Energibeskatning*: regjeringen vil følge med på EUs arbeid med en modernisering av rammene for energibeskatning. Arbeidet er en del av European Green Deal.
- *Administrativt samarbeid i skattesaker*: et lignende samarbeid som Norge har inngått for merverdiavgift, kan også være aktuelt på området direkte skatt. Det er snakk om EUs regler om opplysningsplikt for skatterådgivere og en eventuell automatisk utveksling av informasjon mellom EU og Norge.

- *Vern av varslere*: regjeringen skal vurdere ulike sider ved EUs [direktiv om vern av varslere](#), blant annet spørsmålet om EØS-relevans og konsekvenser for norsk rett. Direktivet skiller seg på flere måter fra de norske reglene om varsling i arbeidsmiljøloven.
- *Trygdeforordningen*: arbeidsprogrammet omtaler feiltolkningen av artikkel 21 i trygdeforordningen og at det er satt ned et utvalg som skal levere sin rapport innen juni 2020 (utsatt til 1. august). Når det gjelder [revisjon av trygdeforordningen](#), så er teksten den samme som i arbeidsprogrammet for 2019: «Regjeringen vil søke å påvirke beslutningsprosessene i EU når det gjelder endringer i regelverket om trygdekoordinering, slik at det blir mulig å begrense eksport av visse trygdeytelser gjennom indeksering eller kostnadsjustering». I sin redegjørelse 5. mai sa utenriksministeren at uavhengig av arbeidet til det utvalget som er satt ned, og som vil levere sin rapport i sommer, har regjeringen igangsatt et arbeid med å se på hvordan EØS-regler mer generelt gjennomføres i norsk rett. Regjeringen vil så vurdere tiltak for å gjøre regelverket bedre tilgjengelig.
- *Migrasjon og returavtaler*: «Regjeringen vil kunne vurdere å slutte seg til en løsning som kan anses som felleseuropeisk og som ikke stimulerer flere migranter i Nord-Afrika til å sette ut på en farefull ferd på havet», står det i arbeidsprogrammet om EUs arbeid med reform av asylsystemet. Det omtaler også EUs såkalte «ikke rettslig bindende praktiske prosedyrer» (SOP) . Det er avtaler inngått med enkelte land for retur av personer som ikke har lovlig opphold. Avtalen har en klausul om at andre Schengen-assosierte land kan inngå samme avtale.
- *Revisjon av direktivet om alternative drivstoff*: Kommisjonen har varslet en revisjon av det såkalte [AFI-direktivet](#), som omhandler utrulling av infrastruktur (lade- og fyllestasjoner) for alternative drivstoff. I arbeidsprogrammet vises det til at regjeringen mener det er viktig å kombinere offentlige virkemidler med markedsmessige løsninger, og at man fra norsk side vil følge nøye med på EUs regelverksarbeid.
- *Havnestatskontroll*: Norge har styrket havnestatskontrollen av sikkerhet og arbeidsmiljø på utenlandske fiskefartøyer innen norsk juridiksjonsområde, står det i arbeidsprogrammet. Regjeringen ønsker å etablere et samarbeid for å effektivisere kontrollen innen EU/EØS-området, og har tatt dette opp med EU på høyt nivå.